

Èse de două ori în septemana: Joi-a și Duminică; era cându va pretinde importanță materielor, va esi de trei sêu de patru ori în septemana.

Pretulu de prenumerațiune

pentru Austria:
pe anu întregu 8 fl. v. a.
diuimate de anu 4 " " "
patraria 2 " " "
pentru Romani'a și străinatate:
ani întregu 12 fl.
diuimate de anu 6 " " "

ALBINA.

Prenumeratiuni se facu la toti dd. corespondinti ai nostri, si de adreptulu la Redactiune Alte-Postgasse Nr. 1. unde sunt a se adresa si corespondintiele, ce privescu Redactiunea, administratiunea sêu speditiua; cate vor fi nefrancate, nu se vor primi; era cele anonime nu se vor publica.

Pentru anunele si alte comunicatiuni de interesu privatu — se raspunde cate 7 or. de linia; repetirile se facu cu pretiu scadiutu. Pretiulu timbrulu cate 30 cr. pent. una data se antecipa.

Invitare de prenumerațiune

pentru

ALBINA.

Cu 1 iuliu s. v., începându-se alu II. semestru alu anului curinte, deschidemu prenumerațiune nouă.

Condițiunile se vedu în fruntea foii.

Pesta, 23 cires. /5 cupt. 1870.

Proieptulu pentru organizarea municipielor, asternutu dietei, ocupa tóta atentiunea. Dupa caus'a de natiunalitate, municipiele sunt pentru noi de importanți'a cea mai mare. Publicămu, dupa stenografia, cuventarea deputatului Alesandru Mocioni, tienuta în sediuti'a de sambeta. Elu e pentru autonomi'a municipielor, căci, precum dovedesce prin critica detaiata a sistemelor, deca parlamentulu este pentru a infrenă absolutismulu corônei, municipiele sunt pentru a infrenă absolutismulu majoritatiei parlamentului. Momentulu natiunalitatiei accentuă bine oratorele deputatu nationale. Tôte foile conlocuitorilor se ocupa de această cuventare în articule întregi, era noi ni rezervăm a aretă parerile lor în nr. ven. Ieri, luni, dintre deputatii natiionali vorbi Borlea, mai unu ora întreaga, ascultatu cu atentiune; cuventarea o vom publica. Deci pentru asta data lasandu la parte tôte cele lalte materii, trecemu de adreptulu la desputatiuni.

Diet'a Ungariei.

Sediuti'a casei reprezentantilor de sambeta, 2 iuliu s. n.

La ordinea dilei este desbaterea proieptului de lege pentru organizarea municipielor. Vorbescu dupa oalata siese oratori, între cari mai multa atentiune atrasera a supra-si contele Szirmay si Ferdinandu Éber, ambii guvernamentali si spriginescu proieptulu regimului cu elocinti'a emininte, dar în carea sunt invese nisece argumente dejă cunoscutu. Dupa densii, catra una ora d. m. ie cuventulu dintre deputatii nostri natiionali

Dr. Alessandru MOCIONI:

Onorata Casa! Deca în butulu niței mele poteri indrasnescu a luă parte si eu în asta discussiune de mare importanți'a, nu facu această magulitu de speranti'a că dora slab'a mea voce ar poté se apese cevasi cumpetu'a, căci în asta privintia sunt cu multu mai chiamati acci membri ai onorabilei opozitiuni, cari ori că vorbira nainte de mine, ori vor intră în discussiune dupa mine.

Intentiunea mea este numai se aretu motivele, cari conducu votulu meu ce am se-lu dau în asta cauza. A tacé despre acele motive, într'o cauza de importanți'a atâtu de mare, ar însemnă a lipsi de la detoriuti'a.

Nu poté fi intentiunea mea a intră în combaterea acelor cuventari escelinti în felulu lor, ce le audiramu în dilele acestea si astadi. În cătu asiu află cu cale a li face unele observatiuni, acestea le voiu aretă atunci, cându voiu insiră motivele mele.

Numai în generalitate indrasnescu a face nisece reflexiuni la cuventarea de unadi dlu ministru de interne, si la cea de astadi a condeputatului Szirmay. (S'audimu!)

Dlu ministru de interne, a provocatu la Prussi'a cu scopu de a spriginu voturile virile. Se poté se smintescu, inse io asiu sciu că adunanti'a provinciale prusesca se bască pre alegeri de grupe (categori, clase) si că în tóta Prussi'a nu-su mai multu de 69 de voturi virile, capii familielor vechi, dar nu-su 9400 si căti va cum dise onoratu dnu ministru. Cele trei

categori le forma acolo posesorii mari de pamentu, orasiile si reprezentatii poporului.

A provocatu dlu ministru la Belgii, dicendu-ne că si acolo sunt adunantie provinciale; si ni-a detaiatu cu deamentulu organismulu lor. Asiu fi acceptatu de la densulu se spuna si aceea, cumca a olo adunantie provinciale sunt organizate curatu numai pre bas'a reprezentarii poporului; asiu fi acceptatu se mai spuna si aceea, cumca în cerculu de activitate alu acestoru adunantie provinciale, cade a candidă pe Presiedinti'a fic-carui judetiu de prima instantia, pe vicepresiedinti, precum si pre aessorii judetielor de a două instantia.

Onor. dnu ministru uită se ni le spuna si acestea; deci io am crediutu de trebuinti'a a-i întregi disertatiunea. (Claritate si placere viia în stang'a.)

Onor. dnu ministru ni-a doveditu cumca guvernulu, cându a compus acestu proieptu de lege, si-a avutu o tendinti'a principala ca, pre la tôte statele esistinti se cerce acele institutiuni si acele principie, cari marescu poterea guvernului pre cont'a libertatei (Stang'a: adeveratu e, asi e!) si apoi din principiele imprasciate p'ntre acele state se ni compuna unu întregu organicu, menitu pentru noi. (Aprobari în stang'a.)

Cumca această ustanitória stradiutiua a sa n'a remasu fora de rezultatu, ni e marturia proieptulu de lege. (Stang'a: Adeveratu, asi!)

Dar on. dnu ministru ni-a mai doveditu ceva, ce este anca mai tristu si ce credeamu cu nepotinti'a, si despre a careia posibilitate numai de unadi me convinsei, adeca ni-a doveditu că astadi unu guvernulu parlamentariu, pre sce n'a Europei, a denegatu apatatu si cu tonu naltu, natiunalu, socialu si politicu din timpulu nostru (în stang'a estrema aprobari vivaci); anca mai multu, cu tonu pateticu prochiama cumca nu numai întreaga sistem'a de guvernare, ci si esistinti'a statului voiesce s'o bazeze pe prerogativele posesiunei, asiadara pe poterea materiala, pe fortia. (Aprobari sgomotose în stang'a, protestari în drépt'a). On. Casa! Acest'a e o aparitiune trista a starii nôtire politice, a pusetiunei nôtire, la carea se facu atâte provocari în decursulu discussiunei. (Stang'a: Adeveratu, asi!)

On. condeputatu Szirmay ni-a tienutu o cuventare, a careia valóre intrinseca e escelinte. Desi me impartasiescu la principiele frumose ce le-a disu între cele lalte, totusi marturisescu că n'asiu fi în stare se le asiediu într'o sintasse atâtu de placuta, cum fece densulu acest'a.

Inse mi se pare cumca în vorbirea lui se intinde de a lungulu o mare contradicere.

Ori că principiulu democraticu, acelu mare si ponderosu, asiediatu în sintassa frumosa, este o convictiune seriôsa a dlui dputatu; si atunci nu sciu cum a potutu partini proieptulu de lege?

Ori că în scriositate partinesce proieptulu, si atunci, se ve rogu de iertare, că io am unu picu de ilioici'a despre convictiunea seriôsa a dsale. (Ilaritate în stang'a estrema; miscare în drépt'a.)

Dupa acestea, dati-mi voia a veni la obieptu. (S'audimu!)

În a mea parore, primirea sêu neprimirea acestui proieptu de lege, depinde de la decidera aloru trei cestiuni prealabile.

Cestiunea prima: În tier'a nôtira, introducerea sistemiei de guvernulu parlamentariu si de responsabilitate ministeriale, face ôra ca sistem'a de selfgovernmentu (autonomia în guvernare si administrare) neschimbata în esinti'a ei adeverata, se devina de prisosu, sêu nu? -- Deca nu,

Ôre selfgovernmentulu adeveratu si curatu alu municipielor, este necompatibile cu guvernulu parlamentariu, sêu nu? -- Deca nu, -- si dupa ce guvernulu, în mani'a acesteia, nemicescu totusi în esinti'a sa selfgovernmentulu municipielor, -- esto invederatu cumca caus'a, carea l'a indemnatu pe guvernulu la această, nu poté se fie o cauza de constitutiune sêu

de administratiune, ci guvernulu ochesce la o cauza politica mai nalta;

Deci a trei'a cestiune e: Ôro această cauza politica, carea l'a indemnatu pe guvernulu la calza ce apucă, este în consonanti'a, sêu nu, cu interesele supreme si bine pricepute ale tierii? (Aprobare în stang'a estrema)

De la deslegarea cestiunei din urma depinde primirea sêu neprimirea proieptulu de lege. (Aprobare în stang'a estrema.)

Am de cugetu se intru în essaminarea acestoru trei cestiuni, pre cătu ni-ajungu ale mek poteri labo.

La întrebarea prima asi credu că respunsulu ni-lu dă însasi sistem'a de guvernulu parlamentariu, natur'a responsabilitatei ministeriale, si credu că purcedu pre cale buna deca în asta privintia o voiu tiené în vedere pre Anglia. E recunoscutu cumca în Angli'a sistem'a parlamentara si corolariulu ei, adeca responsabilitate ministeriale, s'au desvoltatu numai cu inceptulu si pasu de pasu. În lupt'a mare si lunga, ce s'a portatu între parlamentulu si între poterea absoluta a regelui, si în care invinse parlamentulu, a caruia victoria o revolutiune mare si sangerôsa o santiună probabilminte pentru pururia; nainte de tôte, prin multe procese ce s'au facutu organelor essecutive si prin numeroase precedintie s'a desvoltatu acea sistema de responsabilitate ministeriale, ce astadi o cunoscomu cu numele de responsabilitate juridica.

Responsabilitatea juridica otaresce suer'a de activitate a poterii essecutive, de dupa forma esterna. Obieptulu responsabilitatei juridice poté se fie numai o fapta sêu omisiune nalta, constatata dupa recerintiele probelor juridice, si contraria cutarei despusetiuni chiar bilitatei juridice nu poté se fie spiritulu, ce este atâtu de anevoia a-lu defni si totusi se manifestăza în tôte faptele si în toti pasii poterii essecutive. De ôra ce este invederatu, că nu se poté o legalatiune atâtu de dataiatiua, în cătu se fie capace a regulă prin lege relatiunile de mii de feluri ce se desvôlta din vieti'a de stat si ni se presenta în fic-caru di: de ôra ce mai departe este de asemenea invederatu, că problem'a poterii essecutive nu este numai a assecută, ci că are si alta problema mai nalta: e invederatu cumca pre langa responsabilitatea juridica poterea essecutiva cu tendinti'a anticonstitutiunala totu mai are destula posibilitate ca, strinsu între marginile legilor, se-si bata jocu de drepturile parlamentului într'unu modu contrariu constitutiunei, sêu se creeze astfelu de contraste între parlamentulu si poterea essecutiva, cari se facu cu nepotinti'a ori ce vieti'a sanetôsa de stat.

A sentitu acest'a parlamentulu anglu, si de aceea anca la improcesuarea lui Danby, Lordulu High Treasurer alu lui Carolu II, s'a statoritu acelu principiu cumca ministrulu e responsabilu nu numai pentru ca faptele lui se fie legali, ci ministrulu e responsabilu pentru întreg'a procedura ce se fie conforma scopului (corespunditória). Atunci, pentru prima data, Angli'a statori principiulu responsabilitatei politice. Acest'a responsabilitate politica schimba essentialminte responsabilitatea ministeriale.

Întrebarea că: coresponditória e procedur'a lui, sêu nu? -- nu se poté decide nici cu principiulu juridicu, nici cu alta cutare principiu de o validitate generalminte recunoscuta; ci întrebarea depinde pururia de la priceperea individului, si asi pururia o decide majoritatea.

Urmarea naturala din această e, că responsabilitatea politica acum în principiu eschide independenti'a poterii essecutive fatia cu majoritatea din parlamentulu, si o supune acesteia cu desevarsire, căci nu se poté sustiené numai pana ce majoritatea i află procedur'a de coresponditória; inse nefindu legata în asta privintia nici de o regula obiectiva, ci numai de parerea unei majoritati schimbătorie, essecutiv'a devine supusa deplinu acesteia, era o essecutiva atâtu de supusa sub majoritatea

parlamentului nu se poté intipui altminte, de cătu prin guvernulu de partita.

Guvernulu de partita nu va se dica alta, de cătu, că între guvernulu si parti'a lui este identitate în ceea ce privesce principiele fundamentale si cele mai ponderose ale întregii legelatiuni si administratiuni. Aceste principie nu sunt alta, de cătu efuientele unei priceperi mai multu sêu mai putienu chiar despre idealu de stat si ale combinatiunei intereselor propriie, ce nu se potu deslipi de slabitiunea omnesca; -- deci între guvernulu si partita cauta se fie unitate de interese. Asia-dara în vieti'a practica guvernulu de partita nu va se dica alta, de cătu că guvernulu carele e capulu poterii essecutive, în fapta e totodata si capulu legelatiunei. Guvernulu si partita, nu-su două fiintie, ci un'a.

Guvernulu parlamentariu, în practica nu însamna alta, de cătu că poterea suprema legelativa si essecutiva e intrunita într'o mana, în man'a guvernului, -- si că la întrebuintiunea acestei poteri, intrunite în o singura mana, guvernulu nu e restrinsu de cătu de unica margine, si această unica margine nu este legea, ci -- interesulu de partita.

E invederatu de aci cumca responsabilitatea politica, carea în principiu eschide independenti'a guvernului fatia cu majoritatea parlamentului, eschide totodata si domni'a legii. Era, de ôra ce ar fi absurditate a presupune despre majoritate, că ar trage la respundere pe ministeriu din cauza că s'a portatu precum este interesulu ei: responsabilitatea ministeriale va se dica, cumca ministeriulu e responsabilu numai pentru astu-feliu de pasi, cari ar fi îndreptati în contra interesului sau propriu.

Cu acestu adeveru numai la aparere e în contrastu cercustanti'a, că adese majoritatea cu voturile ei decide contra guvernulu seu, si totusi guvernulu si tiene portfoiuulu, în toc-m'a precum se intempla acest'a si la cestiunile de cabinetu. Tôte acestea, nu sunt alta, de cătu impacarea amicabile a intereselor secundarie în favorulu unitatei de interese mai nalte. (Aprobare în stang'a estrema.) Votulu de neincredere sêu schimbarea guvernului, precum si dreptulu d'a disolve reprezentanti'a, numai la aparere sunt în contrastu cu acea aplicatiune a parlamentarismulu, ce indrasniu a Vi o dá; pentru că desi într'o parte sêu alt'a se vor schimbă persoanele de dupa rezultatu alegorilor, desi cu această schimbare va se se schimbe si cuprinsulu intereselor, totusi nu se schimba rolele, nu se schimba esinti'a, domni'a intereselor.

Deci responsabilitatea politica, în principiu nemicesce domni'a legii, si o înlocuesce cu domni'a intereselor. Dar se vedemu mai de parte.

Fora dreptu de ordinatiuni de nevoia, nu se poté guvernă. Pe bas'a dreptulu la ordinatiuni de nevoia, guvernulu e impoteritu, ma indetoratu, ori ce lege esistinte a o suspinde în parte sêu de totu, si spro această a folosi ori ce medilocu ce i stă la despusetiune.

O definitiune juridica de partita de nevoia ori de sila, este cu nepotinti'a. Tôte casurile starii de sila, precum si medilócele de întrebuintiatu în asemene casuri, nici casuistic'aj cea mai ascutita nu le poté prevodé spre a le regulă. Dreptulu la ordinatiuni de sila, (deca interesele supreme ale statului nu vremu se le sacrificămu formalismulu) numai o margine i potemu pune materialminte, căci formalminte se potu mai multe, -- si această margine e, că se îndreptatesce guvernulu a suspinde de totu sêu în parte verice lege, cu exceptiunea unei, cu exceptiunea legei electorale pe a careia basa se compune parlamentulu, căci nu se poté intipui astu-feliu de stare de sila, carea se justifice deca guvernulu facu impossibila dejudecarea procedurii sale propriie nainte parlamentulu legalu.

Deci dreptulu la ordinatiuni de sila, ce însamna în vieti'a practica? Însamna că guvernulu parlamentariu acum a devenitu, si for-

malînțe, domnu alu legii, că are detorinția a se naltă peste lege, de câte ori nisce ratiuni mai nalte politice receru acést'a; éra întrebarea, cumca cari sunt, acele ratiuni, cauze mai nalte politice? partit'a sa propria, deci elu însuși o constata și respective judeca. Guvernulu, procedur'a sa, candu practica domni'a peste lege, o supune érași numai unei privintie, și acést'a este privintia intereselor de partita.

Acum dupa acestea credu că nu voi sminti armandu, că sistem'a de guvern parlamentariu nu e alta ceva în practica, de cătu acea potere de statu, organizata pre cătu se pôte mai perfectu, carea intrunesc în o singura mana legelativ'a și esecutiv'a suprema, carei poteri nu i se opune de cătu unic'a margine: interesulu propriu, — și nu e responsabilă de cătu unuia: siesi. (În drépt'a risu mare și strigari: doctrinarismu amabilu, sofismu. În stang'a: s'audim, s'audim!)

Nu pregetu a recunósce, On. Casa, (S'audim!) că vietia practica moderéza acést'a potere absolută, că factorii vietiei practice tempescu acutitulu ei. Asia e, de esemplu, publicitate, asia e spiritulu publicu celu dezvoltatu tare, asia e prudintia precalculatória a însuși interesulu, dar asia e — și ast'a e capulu lucrulu — că fie care parlamentu face parte din tiéra, și ca atare în anumite privintie are interesu comunu cu tiér'a, éra efectele rele ale poterii absolute se manifestă numai atunci, candu vinu casurile de contrastu între interese. Aceste oasuri vor fi naturalminte cu atât'a mai rari, cu cătu e mai largă bas'a de pe carea purcedu firele intereselor ce se concentréza în parlamentu, și cu cătu e mai ascuratu dreptulu de alegere libera. Dar tóte acestea numai ce moderéza efectele poterii absolute, înse nu schimbă adevéru că: din parlamentarismu resultă domni'a absolută a majoritatii a sup'ră legiloru.

Credu că nu e de lipsa se dovedescu cumca veri ce potere absolută, practice-se ea ori de singurateci ori de majoritate, în principiu eschide domni'a legii, desí acést'a domni'a legii este neaperatu de lipsa, și este conditiunea prima precum pentru libertatea individulu, asia pentru a corporatiuniloru și pentru intréga dezvoltarea libera.

De alta parte e invaderatu că tóte acéstea rategi, dar necesariaminte urméza din însasi natur'a sistem'e; căci déca sistem'a vré se respunda destinatiunei sale, ea nu e capace a respunde intr'alta forma, de cătu în ceea ce cutezăiu a Vi-o aretă în liniamintele generali.

Déca din caten'a acést'a vom rumpe macar unu ochiu, sistem'a intréga nu mai e în stare a respunde menitiunei sale. De ne vom margini la principulu responsabilitatei juridice, noi vom impinge parlamentarismulu îndertru la epóc'a Stuartiloru. Se stergemu responsabilitatea politica, și în adevéru ascuram guvernulu neependintia fatia cu majoritatea, dar semenam sementia de frecari continue între poterea esecutiv'a și parlamentu, de la cari nu potemu sperá o dezvoltare sanetósă.

Déca tóte acestea sunt adevérate, déca e adevéru că parlamentarismulu numai în forma sanetósă și deplinu pôte se respunda menitiunii sale, adeca numai asié pôte servi de prim'a garantia a constitutionalismulu: déca de alta parte e adevéru că poterea absolută eschide în principiu domni'a legii, apoi mi se pare că d'ac' urméza dóue: (Înterumperi. No se audim în fine ce urméz?) Un'a că, nu este mai mare retacire de cătu a crede cumca menitiunea sistem'e de guvern parlamentariu și de responsabilitate ministerială este, se ascură libertatea individiloru și a corporatiuniloru; căci menitiunea sistem'e de regimu parlamentariu și de responsabilitate ministerială este numai si numai, a eschide în principiu domni'a intereseloru dinastiei, domniei intereseloru dinastice a substitui domni'a intereseloru tierii. (Asié e! Aprobare în stang'a.) Si de óra-ce tiér'a interesele sale de persóna juridica pururia numai în forma de majoritate și le pôte validitá, scopulu sistem'e de regimu parlamentariu este, a schimbá domni'a absolută a dinastiei cu domni'a absolută a majoritatii. Cu catu acést'a sistem'a e mai capace, ca interesele dinastiei cari ar fi cumva contrarie tierii, se le supuna la domni'a majoritatii, cu atât'a mai multu se apropia ea de idealulu seu; acést'a e menitiunea ei, neci cu unu firu de peru mai multu. Dar din tóte acestea urméza a dóua, că tocm'a pentru acést'a introducere în tiér'a nóstra a sistem'e de regimu

parlamentariu și de responsabilitate ministerială, nu numai că nu face se fie de prisosu selfgovernmentulu municipieloru, ci-lu pretinde ca neaperatu de lipsa, déca nu voim se renunciam la veri-ce dezvoltare libera. De aici urméza că se sugruma dezvoltarea libera în embrió, o sugruma fie-cine carele voiesce ca se puna libertatea individulu și a corporatiuniloru, precum și domni'a legii, sub scutulu sistem'e de regimu parlamentariu și de responsabilitate ministerială; — căci acést'a le eschide pre acelea. (Aprobare în stang'a.)

Nu vreu se examinu, în cătu sistem'a nóstra parlamentaria de astadi corespunde idealulu seu; la tóta întemplantia e caracteristicu ceea ce se vorbesce prin cercurile guvernamentale, cumca opositiunea, desí ar ajunge la majoritate, n'ar fi capace a luá frenel guvernulu, și acést'a din caus'a pusetiunei ce ocupa în dreptulu publicu. Cum se va poté imbiná acést'a cu adevérat'a sistem'a parlamentara, carea nu suferă se esista si unu guvern de tendintia contraria majoritatii? — ast'a o incredintieză întielepti priceperi a guvernulu (Aprobare în stang'a intréga). Vreu numai se constáezu adevéru, cumca nu esiste o institutiune cmenésca, fie chiar cea mai perfectă, carea se siba capacitatea a ascurá libertate în tóte privintie și a scuti tóte interesele libertatei. Póte se face acést'a ori care institutiune, pururia intr'o direptiune anumita, dar nu în tóte. Acést'a e adevéru acelu mare, ce poporulu anglu nici odata nu l'a perdutu din vedere; ma vedemu cum poporulu anglu desvólta, deodata cu regimulu parlamentariu responsabilu, și cele lalte dóue base tari ale adevératulu constitutionalismu și ale libertatei, întielegu institutiunea angla de judecie, naltiată la renume europénu, întielegu sistem'a angla de selfgovernmentu ce asideria pôte servi de modelu. Asia se vede cumca guvernulu nostru ambla pe cale contraria în amendóue privintie. (Stang'a: Adevératu e!)

Anu dlu ministru de justitia despoia tiér'a, celu putienu pentru cătu-va timpu, de institutiunea de tribunale independinti. Nu pôte fi scopulu meu se incepu acum analisarea respectivei legi, ci numai la aceea me marginescu, se revocu a minte escelintea cuventare ce multu onoratulu deputatu Ghyce sum convinsu — vietia practica e confirmá tóte sentintiele. Dar asiú voi se mai observu că, dupa acést'a lege, poterea judecatorésca nu sta de a sup'ră poteri esecutive, ci sub acést'a. (Stang'a: Asia e!) Acum dlu ministru de interne vine se nimicésca sistem'a de selfgovernmentu.

Mai nainte de ce asiú dovedí adevéru asertiunei mele, voi se observu în generalitate că io, cestiunea centralisatiunei și a decentralisatiunei nu o socotu nici causa de gustu nici de conformitate la scopu, ci o credu cestiune curatu juridica chiar pentru natur'a sistem'e parlamentare. Eu centralisatiunea, ori selfgovernmentulu, nu pentru aceea ilu dorescu că e mai eftinu séu mai rapede, desí ar fi centralisatiunea mai eftina séu rapede, ce nu voi se disputu de asta data, ci eu sum convinsu că poporulu tocm'a asia de putienu nu pôte renuciá la dreptulu d'a se guverná însuși pre sine, precum nu pôte renuciá la dezvoltarea libera, la acést'a misiune ominésca a sa.

Cestiunea guvernarii libere e cestiune juridica, căci totu acea ideia fundamentala, carea îndreptatesce poporulu se iee a mana legelatiunea și esecutiv'a, adeca esecutiv'a centrala, totu aceea îndreptatesce pre cetatiunii statulu ca esecutare a legiloru, căta cade în oculosu loru, se se întemple cu concursulu si influinti'a loru. După acéstea, Onorata Casa! nu potu avé de cugetu se detaiezu proieptulu de lege de pre tapetu, ci dorescu numai a caracterisá acele contraste în principiile fundamentali, ce esistu între mine și între cei ce partinescu proieptulu de lege.

Cumca sistem'a nóstra administrativa, în starea ei de astadi, nu se mai pôte sustiené, credem cu totii si în asta privintia nu e descliniro de pareri între noi; descliniro e numai în privintia modululu ce ni se pare că trebe se lu urmámu.

Astu-feliu, primulu contrastu de principiu aflu în ceea ce spusera astadi dd. deputati Szirmay și Éber. Ei disera că, punctulu de gravitatiune alu selfgovernmentulu nu é în municipie ci în comune, și — déca am întielesu bine — dlu deputatu Éber provocá în asta privintia la Anglia, ca se-si spriginésca pareerea dsale. Eu nu-su de acea parere, și în cătu

s'a facutu provocare la Anglia, mi se pare că nu e nimerita.

Sistem'a angla de selfgovernmentu, în ce privescé organismulu orasielor, mare parte sémene cu organismulu orasielor continentale, dar nu e astu-feliu si în privintia celoru lalte municipie. Institutiunea de selfgovernmentu anglu nu e unitaria, ci-su organisme felurite în modu corespundictoriu ramuriloru principali ale administratiunei, cari organisme felurite stau langa olalta autonóme si neependinti, și numai comuniunea cercului (suerei) de competintia este punctulu comunu alu acestoru felurite organisme. Acestu cercu de competintia juridica adevératu că erá mai nainte cerculu comunu localu, dar de dupa dezvoltarea recerintiloru mai nalte ale administratiunei, astadi nu e mai multu comunitate locala, ci cade (cerculu de competintia) intr' un'a cu teritoriulu cerculu administrativu, ce s'a formatu din intrunirea mai multoru comune localu.

Deci sistem'a de selfgovernmentu anglu, nu e sistem'a de comunitati de dupa conceptulu continentalu, ci sistem'a de cercuri administrative.

Conditiunea prima a fie-carui selfgovernmentu sanetosu este, precum observá astadi on. dnu deputatu Ferdinandu Éber, ca se aiba în numeru de ajunsu, în mesura destula acele eleminte, cari de dupa cultur'a și esperiintiele loru sunt singure calificate a validitá principiile unei administratiuni regulate precum si ale adevératei responsabilitati. A dóua conditiune a unui selfgovernmentu adevératu e, ca agenlele administratiunei se fie în proportiune cu unu organismu astu-feliu de complicatu.

E apriatu că spre tóte acéstea comunitate locala nu e capace din caus'a miculu teritoriu ce are. Dar dovedescu acést'a si acele state, cari, în timpii din urmaincercandu se introduca sistem'a de selfgovernmentu, si în lips'a de asemene cercuri administrative creara cercuri artificiose. Déca acéste cercuri adese nu potu prinde radecine de regula ci numai dupa timpu lungu în decursu de generatiuni, și déca asemene cercuri, create artificiosu, tocm'a pentru acést'a numai rare ori potu respunde adevératulu scopu și ingreuna activarea sistem'e de selfgovernmentu, apoi credu cumca acést'a e causa mare si basata ca noi se nu nemicim cu cercuri cari s'au formatu prin o dezvoltare seculară a statulu, ci mai vertosu se cercámu intr'insele punctulu de gravitatiune alu sistem'e de selfgovernmentu. (Aprobare în stang'a.) De aceea io, venitoriulu sistem'e de selfgovernmentu nu-lu vedu în autonomi'a comunelor, ci în alu municipieloru. (Aprobare în stang'a.) De aceea dorescu ca municipiele, cari pana acum au fostu bariere ce ni aperau constitutionalismulu și libertatea în contr'a poterii absolute a domnitoriu de acum nainte se ni fie bariere de aperare în contr'a acelei poteri absolute carea e în man'a esecutivei, în man'a guvernulu. (Aprobare în stang'a estrema.) E apriatu cumca guvernulu vré se nemicésca tocm'a acéste municipie în esinti'a loru.

Precum scim, sistem'a francésca de centralisatiune nu eschide consilie, corporatiunile reprezentative, ce cercurile administrative le compunu pre calea alegerii libere, ma tocm'a sustiene de a dreptulu sistem'a consieliloru. Aceste consilie au si dreptulu a otari pana la o mesura anumita. Dar ceea ce a pusu marc'a apriata a centralismulu pe sistem'a francésca nu e alta de cătu că, anca la capetulu secululu trecutu legelatiunea a purcesu din acelu principiu smintitu, cumca a administrá e lucrulu unuia, éra discute e lucrulu mai multoru insi, și pre bas'a unei deductiuni false din acést'a, nu numai că i-au despartitu pre oficialii cercuriloru formalmente de corporatiunile reprezentative, ci anca i-au supusu pre oficialii de a dreptulu guvernulu centralu, și prin urmare devenira în fati'a corporatiuniloru reprezentative de sine statori și independinti deplinu.

Acést'a e caracteristic'a principala a sistem'e francésce de centralisatiune. Se întielegu că, facia cu atât'a independintia a oficialiloru de cercu, dreptulu de otarire alu corporatiuniloru reprezentative numai de nume s'a mai potutu sustiené.

Acum'a indrasnescu a întrebá: óre acelu dreptu alu comitiloru supremi, care de dupa nume e dreptu de candidatiune, éra în fapta dreptu de denunare, óre acea potere disciplinaria nerestrinsa a comitiloru supremi, óre acelu dreptu nerestrinsu alu comitiloru supremi de a suspende si de a substitui, óre acelu principiu din proieptulu de lege, că

ordinatiunea comitelu supremu scutesce pre oficialii municipiulu în fati'a comitetulu, — óre acéste tóte nu-i vor aduce pe oficialii municipali independintia de guvernulu centralu totu asié dea dreptulu si deplinu, precum o vedemu în Francia? (Aprobare în stang'a) — óre acést'a neependintia a oficialiloru municipali fatia cu corporatiunile reprezentative, nu va face ca dreptulu de otarire alu corporatiuniloru reprezentative se devina totu atátu de ilusoriu precum e în Francia? Întrebu dupa tóte acéste: nu va fi sistem'a nóstra administrativa o copia perfectă a sistem'e administrative francésce, din carea numai un'a lipsesce, sinceritatea? (Aprobare vivaci în stang'a.)

Inse, On. Casa! este ceva în sistem'a nóstra administrativa, ce nu gasim nici în sistem'a centralistica francésca; va fi unu organu alu guvernulu invescutu cu potere nerestrinsa, care potere nerestrinsa o va essere forá nici o responsabilitate, despre a caruria responsabilitate nu este nici amintire în proieptulu de lege. (Stang'a: Adevératu!) Nu pôte fi scopulu meu se aretu tóte acele urmari daunóse, ce nu se potu incunjurá la sistem'a centralistica, éca vedemu esemplu viu în Francia; dar credu că în Francia sistem'a centralistica nu s'ar fi potutu sustiené fora acelu conseil d' état si acea sistem'a de justice administrative, carea desí purcede din o ideia fundamentale smintita, totu s'a naltiatu la astu-feliu de gradu alu perfectiunei, în cătu în Europ'a nu-i mai gasim parchia. Justice administrative, dá poterea absolută în man'a unuia, dar otarese cu cea mai mare precisiunea suer'a de activitate si responsabilitate pentru fie-care organu alu guvernulu. N'are guvernulu nici unu organu, care n'ar fi trasu la respundere rigurósa delocu ce ar trece peste suer'a sa de competintia. Acést'a se pôte suferi, pentru că interesulu acelu unicu despotu rare ori vine în contrastu cu interesele private. (Claritate în drépt'a) si astu-feliu singuratecii 'si vedu înt'rasele private în cătu-va ascurate.

Inse, On. Casa! în tiér'a nóstra unde nu esiste asemene conseil d' état si Justice administrative, și noi creám o suma de despoti menuntiei, (Placere în stang'a) ale caror'a tóte interesele vinu în contrastu tocm'a cu interesele privatiloru, — credem că acést'a se pôte esecutá? Eu chiar si numai pentru acést'a asiú crede legea de ne esecutabila. Si de ce le face guvernulu tóte acéstea? Din acea simpla causa că precum ni spune, sistem'a de selfgovernmentu adevérată și neschimbata, în esinti'a sa, nu incupe cu parlamentarismulu.

O privire spre Angli'a ni va aretá acést'a obiectiune în tóta goletatea sa.

Nu dorescu form'a esterna a sistem'e angla de selfgovernmentu, ba în multe nu dorescu nici principiile lui essentiali se le inpamentelesc în tiér'a nóstra. Nu, pentru că sciu cumca acele principie singuratece s'au dezvoltatu din relatiunile vietiei de statu ale angliloru, și nu se potu aplicá la relatiunile nóstre.

Dar voiescu simburile selfgovernmentulu anglu, voiescu esinti'a lui, acele principie cuprinse în selfgovernmentulu anglu, cari se deriva din însasi ideia chiara de selfgovernmentu si cari, tocm'a pentru acést'a, nu sunt legate la nici unu felu de relatiuni. În Angli'a, guvernulu n'are dreptu nici de ordinatiune nici de inspectiune fatia cu corporatiunile autonóme.

Dreptu de ordinatiune are exceptionalminte în unele casuri singuratece ce le anumesce legea, d. e. în timpulu mai nou caus'a sanitara, temnitiele, casele de smintiti si cauzele cáiloru de statu. Dreptu de inspectiune a sup'ră corporatiuniloru autonóme guvernulu n'are de cătu intr'o privintia, adeca manipulasiunea de bani a corporatiuniloru autonóme o inspectiune asiá-numitii „visitori“ cari sunt comisarii curtei de contabilitate.

Chiamarea acestor'a nu e de cătu a examiná neregularitatile ce se ivescu în manipulasiunea baniloru, dar nici candu acést'a chiamarea nu se estinde intru a examiná ordinatiunile municipieloru că óre corespundu legiloru séu nu. Dreptulu statutariu alu corporatiuniloru autonóme angla se estinde preste tóte, de câte nu dispune vr'o lege speciala, căci n'are de cătu o singura margine: legea. Si în asta privintia, inspectiunea n'o essere guvernulu, ci judetulu carele are dreptu a nemici, nu numai la cererea privatiloru ci si din oficiu, a nomici ordinatiunile ce ar fi contrarie legii.

Totu Queens bench e care judeca despre validitatea ordinatiunei emise exceptionalminte de ministriu, în casulu déca corporatiunile autonóme ar trage la indoieia legalitatea acelor

rdinațiuni. Preste totu la poporul anglu s'a validat acea tendința principală ce se manifestă între toate circumstanțele -- a schide regimul parlamentar, pre câtu se pôte, de la veri ce influința a supr'a mersului regulat al administrațiunei. (Strigari in stang'a: Asia e!) In Angli'a nu e nici urma de unu recursu catra ministeriu, si deca ôre cine ar propune acest'a in Angli'a, n'ar causa uimire mai mica, de câtu deca io asiu propune acestei Case ca se sterga dreptulu de inspectiune alu guvernului.

In Angli'a, unde vedi bine asideriasunt ômeni cei ce vietuescu, obvinu in administratiune astu-feliu de scaderi, in contr'a caror'a nu se pôte dobandi vindicare pre la judetie, ca nu e lege in contr'a loru, nu-su vatematorie de dreptu. Dar la asemene scaderi, de ôraze guvernulu n'are dreptulu de inspectiune, poporul insusi o silitu se si ajute siesi; poporul insusi e acela carele, precum bine observã dlu deputatu Éber, esserce dreptulu de inspectiune a supr'a corporatiuniloru autonôme, si acestu dreptu de inspectiune ilu validetza prin pres'a libera, dar declinatu prin meetinge si prin sistem'a petitiunarii, adeca pre calea petitiuniloru ilu îndemna pre parlamentu ca prin depusețiuni legalative se delatereze scaderile ce obvinu in administratiune.

Deca nu se pôte negã ca acest'a e culmea selfgovernmentului anglu, carea ni arãta in câtu unu poporu intr'adeveru liberu e capace a se smulge din lips'a de tutelare din partea guvernului: apoi de alta parte tocm'a lips'a de inspectiune din partea guvernului este acea cauza, pentru carea sistem'a de meetinge in Angli'a potu se ujunã la atãta perfectiune.

Eu nu mergu asia departe, nu voi se stergu dreptulu de inspectiune alu guvernului. Nu voi, mai vertosu din dõue cause: odata, pentru ca poporul nostru, crescutu sub tutelarea guvernului, -- desi si-ar potu luã de modelu energ'ia politica a poporului anglu, totu nu se pôte mesurã cu acest'a. Dar nu voi nici din alta cauza mai importanta, adeca cãci pentru dreptulu de inspectiune alu judiloru, precum ilu vedemu in Angli'a, se recere ca condițiune o legelatiune administrativa carea se se estinda in detaliu peste tôte ramurile singuratiche, astu-feliu, precum nu se gasece acest'a nicairi in lume, afõra in Angli'a. Aci e ratiunea pentru care nu voi se se sterga dreptulu de inspectiune alu guvernului, dar n'asiu voi nici acea ca cu acestu titlu guvernulu se esserce omnipotintia. Voi si dorescu, ca guvernulu se practice dreptulu acest'a intre acele margini, cari se intielegu din natur'a dreptului de inspectiune. Dreptulu de inspectiune l'indreptatiese, respective ilu deoblega pre guvernul a veghiã, ca municipiele in procedur'a loru se se misce intre marginile legiloru, ca prin otaririle loru se nu periclite esistint'ia statului si cu unu cuventu interesele comune. Asia-dara, acestu dreptu de inspectiune, de dupa natur'a sa este negativu.

Obiectulu dreptului de inspectiune nu pôte se fie nici-odata unu oficialu sãu altulu alu municipiului. Obiectu pôte fi pururia numai corporatiunea reprezentativa; corporatiunea reprezentativa este acea cu care guvernulu vine in comunicatiune, prin medilocirea careia pôte comunicã si pôte dispune cu municipiele; corporatiunea reprezentativa e acea carea reprezenta, cu dreptu si de dupa lege, municipiulu ca persõna juridica. Ori ce potere ierarhica si disciplinaria a guvernului centralu a supr'a oficialiloru municipali, nu insãmna alta de câtu, a desface insasi persõna juridica, a desface municipiulu in partile lui constitutive, si prin acest'a a-lu nemici. (Placere in stang'a.) In virtutea dreptului de inspectiune, guvernulu are detorint'ia ca ori ce otarire de a municipiului ce i s'ar parã ca lovesce in lege, s'o duca la judecata innaintea judetiului de statu ce cauta a se infintia. Numai in casulu, deca acele otariri municipali ar fi de periclu comunu, deca ar fi periclu intru intardiare, numai atunci guvernulu devine in pusetiunea de sila, si are dreptu a nemici otarirea sub sarcin'a propriei sale responsabilitati, sãu a oprã esecutarea unei astu-feliu de otariri.

In asemene casu, fiindu de lipsa, pôte se desface corporatiunea reprezentativa escriindu alegeri nôue, si in casu de necesitate pôte suspinde intregulu corpu oficial. Dar nici intr'acestu casu nu pôte dispune cu oficialulu alesu, nici in acestu casu oficialulu nu e detoriu cu ascultare catra organulu guvernului, si nici in acestu casu ordinațiunile comitelui

supremu nu-lu potu scuti pre oficialu fatia cu comitetulu.

Tocm'a pentru ca dreptulu de inspectiune este de asta natura, pentru ca guvernulu pôte veghiã ca se nu se periclite interesele comune ale statului, pôte veghiã se nu se vatemare legile, dar nici odata nu pôte judecã cumca ôre intr'adeveru vatematu-s'au legile sãu ba? -- tocm'a pentru acest'a socotu ca este buna institutiunea judetiului de statu.

In asta privintia nu-su de acea parere a onoratului dnu ministru de interne si a secretariului de statu Vilelmu Tôth, cari dicu cumca acest'a ar insãmna a nemici esint'ia parlamentarismului, cãci espunemu tier'a, ca despre o ordinațiune se judece altm'ntre tribunululu si altm'ntre cas'a reprezentantiloru. Mi se pare ca afirmatiunile loru purcesera din o pri epe-re smintita despre sistem'a de regimul parlamentar. Maioritatea parlamentara nici odata nu e chiamata a judecã despre ceva, ca ôre este legalu sãu nu, ci e chiamata a judecã numai, ca ôre guvernulu portatu-s'a asia cum e spiritulu politiceii in majoritate, cum e intielesulu politiceii majoritatei? (Ilaritate, protestari in drãpt'a.) Deciderea intrebãrii ca, ôre legala a fostu portarea guvernului? e pururia de competint'ia judetiului de statu. Guvernulu e responsabilu parlamentului ca va guvernã tier'a in spiritulu acestuia; guvernulu detoresce garantia municipiloru ca nu va vatemã legea; parlamentulu pôte justifiã procedur'a guvernului, dar nu pôte oprã ca guvernulu se nu desdauneze pre acelu municipiu, ale caruia drepturi legali le-au vatematu.

Astu-feliu pricepu io parlamentarismulu si selfgovernmentulu. (Aprobari in stang'a.)

Totu asia de nemotivata mi se pare uimirea dlui deputatu Tôth; s'a uimitu cum on. condeputatu Tisza a potutu propune ca singuratecii, in cestiune de contributiune, se mërãga si cerã vindicare de necadiuri pre la judetie, -- si se intrãba dlu Tôth, cum ar fi capace judetiulu se decida a supr'a administratiunei?!

Eu mi splicu acest'a uimire cu cercustant'ia ca, durere, pre acea se basãza intrãga sistem'a nôstra de administratiune de pana acum'a, c'i stã de a supr'a poterii judecatoriesci si nu bucurosu 'si plãca capulu innaintea poterii judecatoriesci. Dar deca voimu unu statu intru intielesulu juridicu nu mai potemu plãca pre asta cale. (Aprobari in stang'a.)

Afirmu, On. Casa! ca judetiulu e capace a judecã caus'a deca, dupa ce io mi-am platitu contributiunea deplinu era oficialulu de contributiune dice ca nu e platita, mergu la judetiu si-i spunu: ãca aci cartea mea, am respunsu contributiunea, nu su detoriu s'o mai respundu, a dõua ôra. Atunci nici on. deputatu Vilelmu Tôth nu va negã, ca judetiulu e chiamata si capace a deslegã cestiunea juridica. Cãci ce este caus'a de contributiune? nu e de câtu o pretensiune de bani ce o are statulu. Statulu 'si basãza acestu dreptu alu seu pre lege, io cu legea a mana arãtu ca nu-su detoriu se plãtescu, statulu mi dice esti detoriu intru intielesulu legii. Eu nu sciu in ce asta cauza juridica se desclinesce de esemplulu ce ilu spuscu. Judetiulu va aplicã legea la casulu concretu, candu mi s'a pretinsu contributiunea antaia ôra casi candu mi se va pretinde a ôua ôra. (Aprobari in stang'a.)

Tienu fõrte multu la libertatea discutiunei politice in municipie, cãci desi -- dupa esperiutiile de pana acum'a -- asiu mai potã trage sperantia ca dlu ministru de interne va se ne norocãsca c'o lege adeverata de reuniuni si insociri libere (Ilaritate), totusi voi negã si atunci ca dreptulu de reuniuni si insociri, fie câtu de liberalu, va fi capace se desvõlta in tier'a nôstra unu spiritulu publicu atãtu de tare, cum l'a desvõlatu in Angli'a sistem'a de meetinge, din acea simpla cauza, ca in Angli'a lipsindu dreptulu de inspectiune alu guvernului, sistem'a meetingelor in man'a poporului anglu este nu numai medilocu a desbatã cestiuni politice, cari pururia interesãza numai in a dõua ordine po fie-care individuu, ci e totodata uniculu medilocu practiculu spre a validã interesele administrative ce atingu de a dreptulu pre fie-oine. Pentru acest'a io nu credu ca dreptulu de reuniuni la noi va fi capace se desvõlta unu spiritulu publicu atãtu de tare casi in Angli'a, cãci la noi dreptulu de inspectiune alu guvernului face impossibila asemene desvõltare; -- si pentru acest'a ratiune io tienu multu a dã ocaziune in municipie spre desvõltarea unui spiritulu publicu potinte.

In fati'a tuturor acestor'a, On. Casa! io afirmu, ca adeverat'a sistema de selfgovern-

mentu neschimbata in esint'ia ei curata, a pre-tinde cumca nu incape cu form'a de regimul parlamentar si cu responsabilitatea ministeriala, insãmna a denegã fapte; cãci Angli'a cu esemplu viu ni arãta, acest'a carea merse in asta privintia mai departe de câtu ce cutezãiu eu. Tõte cãte avui ocaziunea a le spune acum'a, sunt totu atãtu de contrarie celoru cuprinse in proiectulu de lege, pre câtu e de invederatu despre alta parte ca celea ce le-am spusu nu-su in contradicere nici cu form'a de guvernamentu parlamentar, nici cu principiile unei administratiuni regulate. Deca in mani'a tuturor acestor'a, guvernulu totusi va nemici selfgovernmentulu municipiloru, atunci este apriatu cumca caus'a nu jace nici in introducerea sistem'e de regimul parlamentar, nici in principiile sanetose ale administratiunei, ci jace cu totul aiuria, in alta cauza, la carea voi indrasni se revinu. (S'audimu!) Spunu ca voi reveni la acea cauza politica.

Acum vreu se mai observu ca io dorescu ca oficialii municipiloru se fie alesi in deplina libertate, pre bas'a insinuarii si a recomandatiunei astu feliu, ca o comisiune insarcinata a essaminã calificatiunile legali, se astãrna adunantiei generali list'a celoru ce s'au insinuat si recomen datu; pentru ca io credu cumca nici guvernulu nici parlamentulu nu e indreptatitu a restengi in veri unu modu dreptulu de alegere libera alu corporatiunei reprezentative. (Asia e!)

Dorescu ca comitetele acestea se se compuna pe bas'a alegeriloru generale, drepte, secrete si de dupa comune. Eu tienu ca votulu universalu este uniculu, carele corespunde ideii de dreptu; din parte-mi credu ca ori ce cestiune de censu este in contrastu cu dreptulu, ca ori ce cestiune de censu nu e de câtu cestiune sociala. Societatea nu este unu intregu simplu, ci o sistema a claselor desvõlata deistoria. Precum la individui, asia si la clase, unuia i se vine supremat'ia a supr'a altuia, si adeca aceluia carele e in posesiunea factoriloru domniei naturali

Nisuint'ia naturala a acestei clase domnitõrie este, se-si asiedie domni'a pre base si mai tari. Spre acest'a e calea fõrte simpla, se iee in man'a sa propria poterea de statu. Ce modu mai simplu pôte se fie spre acest'a, de câtu censulu? Tocm'a pentru acest'a, candu se otarece despre felulu sãu despre cantitatea censului, nici candu nu s'erservece de base ceva principie juridice sãu de economia politica, sãu ceva calcule matematice, ci pururia in consonantia cu caracterulu clasei domnitõrie va se fie ori censu de nascere ori censu de posesiune. Acestu din urma era i va se fie mai mare sãu mai micu, dupa cum e mare sãu mica averea celoru mai seraci membri din clas'a domnitõria.

Pretotindencia, unde se socotosece censulu cu consciintia, astu-feliu se socotese, cãci scopulu lui este a face partasi la poterea de statu pre toti aceia cari se tienu de clas'a domnitõria, si a eschide de la potere pre toti cãti nu se tienu de clase. Cumca censulu, tocm'a pentru acest'a, este in contrastu cu dreptulu si cu idealulu curatu de statu, urmãza pre invederatu, cãci nici odata nu pôte fi problem'a statului a reprezentã interesele unei clase pre cont'a universitatei, a intregului. Dar tocm'a din acestu contrastu alu censului, din idealulu curatu de statu, urmãza trei scaderi principali. 1. fiecare domnia naturala se basãza pe doi factori, pe avere si intieligintia. Intieligint'ia e carea face ca domni'a se fie binefacãtorie, censulu e carele necesariaminte innapõiãza pre factorulu binefacãtoriu

Censulu ascute, apresce apesarea domniei de clase, cãci acea clase care domnesce, de ôraze acum se springesece pre unu redimam nucu, mai puternicu, 'si va validã propriile sale interese cu rapediune mai mare si cu mai multa eficacitate; asia-dara contrastele intereselor de clase vor fi cu multu mai ascutite.

A trei'a si scaderea principala ce provine din censu este, ca clas'a domnitõria identifiã pururia interesele statului cu interesele ei proprie, si astfelu cãte atacuri se indrepta in contra clasei, la tôte dens'a espune statulu, -- si istori'a ni arãta nu numai unu esemplu, ca statulu nici n'a potutu resiste la asemene atacuri, ci a cadutu. (Placere in stang'a estrema.)

Dar deca acest'a se pôte spune despre censu, marturisescu ca nu sciu ce se dicu despre voturile virile?! (Ilaritate) Se spunu ca acestea vor indieci, vor insuti, tôte acele scaderi, ce provinu din natur'a censului? Dar sciu ca DVõstra nu voti luã acest'a in consideratiune, precum n'ati luat reflexiunile, atacurile,

ce audirati, desi sunt indreptatite, basate, sunt cu tactu politicu intieptu. (Strigari in drãpt'a: Pentru lumea ast'a!) Nici nu voi ustani atentiunea Onoratei Case prin a continuã atacarea voturilor virile; credu ca din pusetiunea, ce ocupu, e de prisosu se mai spunu ca voturile nu se potu justifiã.

Nu pregtu a recunõsce cumca censulu, in form'a in carea l'a propus onorat. condeputatu Colomanu Tisza, este atãtu de micu, in câtu cu dreptu nici mai pôte fi võrba despre domnia de clase. Acel'a vatemala mai numai pre singurateci, si eu numai din acea cauza nu-lu credu a fi la locu cãci desi se opune in principiu votulu universalu, totusi nu se desclinesce multu de acest'a in privint'ia rezultatulu. Nici acea nu potu tiẽne cu cale cumca unii individui sunt vatemati in drepturile loru, si n'asiu affã o cu cale nici atunci candu asiu purcede din acea presupunere smintita, ce ieri o afirmã on. condeputatu Vilelmu Tôth, si carea astadi on. dnu deputatu Henzlman o combatu atãtu de bine, intielegu presupunerea ca statulu nu e de câtu societate de actiuni, pentru ca atunci atãtu contributiuniloru -- câtu si contributiunea de sãnge prin consecintia duce la sufragiulu universalu. (Aprobari vivace in stang'a estrema.)

Nu me impartasiescu nici la temerile ce le-am auditu rostindu-se in contra aplicarii sufragiului universalu. De mi aducu bine a minte, s'a disu ca sufragiulu universalu in timpu de pace conduce spre cesarismu, era in timpuri neliniscite spre anarchia. (Drãpt'a: Asia e!) Mi se pare ca acest'a reflexiune, parte e in contrastu cu sine, insasi, parte e in contrastu cu esperiint'ia. E in contrastu cu sine insasi pentru ca deca s'a creatu si s'a coptu materi'a necesaria spre erumperea anarchiei, atunci, a dice cumca anarchiei (careã dupa conceptulu adeveratu nu e alta de câtu a frange cu fort'ia ordinea legala) i-a trebuit medilocu legalu pentru ca se pôte erumpe; -- acest'a mai ca este mai multu de câtu contradicere. (Placere in stanga estrema.)

Deca impartimu drepturi, deca nisuiamu a realisã idealulu de dreptu; a ni se dice cumca prin acest'a creãm materia exploadãtoria pentru anarchia, ni s'a disu mai multu de câtu ce ar potã cineva primã a supra-si sarcin'a de a dovodi. (Placere in stang'a estrema.) Pretotindencia despoiarã de drepturi, restringerea drepturiloru fusera cari creara materi'a exploadãtoria pentru anarchia, dar nici odata n'a fostu egalitatea de drepturi, impartirea drepturiloru, recunõscerea drepturiloru. (Stang'a: Asia e!)

Ni spunu ca acest'a conduce spre cesarismu si provõca in asta privintia la Franci'a. Irányi, anca ieri demustrã cumca acest'a nu se pôte judecã bine, pentru ca acolo mai sunt si alti factori, dar n'a pomenitu unu lucr carele mi se pare principalu, este ca in Franci'a centralisatiunea a creatu cesarismu!

Unde nu e centralisatiune, nici unu feliu de sufragiu universalu nu pôte creã cesarismu; era unde este centralisatiune, fie censulu câtu de micu, cesarismulu va prinde rãdociune tari (In stang'a placere si aprobari vivaci).

S'a disu -- precum am auditu si astadi -- cumca clas'a de medilocu e acea, carea mai vertosu este chiamata se iee a mana poterea de statu, cãci acest'a este elementulu celu mai calificatu spre acest'a. Nu negu, On. Casa! ci recunõsco cumca clas'a de medilocu e focaliulu comerciului si alu industriei, alu infioririi spirituale si materiale, celu mai tare rãdiemtu alu infioririi si alu prosperitatei materiale a statului. Totusi ar fi mare rãdociune a crede cumca clas'a de medilocu e elementulu celu guvernului numai unei clase, dreptu monopoliu. Eu nu recunõsco in societate de câtu unu elementu carele e chiamatu a fi la guvernul si la domnia: acest'a e intieligint'ia.

Èra intieligint'ia nu e legata de nici o clase; bas'a intieligintiei este egalitatea de drepturi; aerulu intieligintiei este libertatea, egalitatea (Aprobari sgomotose in stang'a si vivate).

Ori ce dreptu esceptionalu, fie statoritu chiar spre folosulu domniei intieligintiei, e contrariu cu natur'a dreptului propria, carea nu sutereprivilegiu. (Placere sgomotõsa) Are lipsa de dõua: ordine si libertate: aceste dõue asigura domni'a intieligintiei. De aceea in stare normala pretotindencia va fi ascurata domni'a intieligintiei, fora de nici unu spriginu artificiosu; numai in timpuri straordinarie, anormale, se pôte ca patim'a masei neintielegãtorie a poporului se isbucãsca pentru cateva mo-

mente si se-i derime domni'a, dar in timpuri normale nu se pôte intemplá asiá ceva. Alta conditiune a domniei intieligintiei e: libertatea; unde e libertate, e asigurata si domni'a naturala a intieligintiei, pentru cá acést'a se baséza pe acea lege cá, mintea domnesce corpulu.

De aceea, déca voimú domni'a intieligintiei, atunci se nu derimámú libertatea, se nu derimámú selgovernementulu, se nu derimámú libertatea de presa, dreptulu de reuniuni si asociatiuni, ci se creámú libertatea si am creatu domni'a intieligintiei. (Aprobare in stang'a.) Egalitatea de dreptu este acea linia orizontala, pe carea potemu estimá si mesurá pretiulu, valórea adeverata a fie-carui individu, a fie-carei clase. Singuru numai peste lini'a orizontala a egalitatiei in drepturi, se pôte naltá acea neegalitate naturala, carea ca eflussulu legii eterne naturali despro progresulu ominescu este conditiune neaparatu a progresulu. Reu fórte a priceputu dlu deputatu Éber acést'a cauza, déca densulu atunci, candu noi creámú egalitate in drepturi, vine se ni arete dreptu idealu egalitatea cea ce niveléza tóte.

A voitu se ni demustre cá egalitatea nu este cu potintia, pre candu nici noi nu dorimú ca se nu fie neegalitate, ci dorimú numai ca se nu fie alta neegalitate de cátu cea naturala, se nu fie o neegalitate artificiósa. (Aprobare in stang'a extrema.) Acést'a neegalitate naturala se manifésta numai acolo, unde fie-cine e invescutu cu dreptu egal, fie-cine pôte pasi pre campulu de lupta cu dreptu egal (Vivate in stang'a extrema.) Pre bas'a taturoru acestor'a, io sum pentru votulu universalu, directu si secretu. Si ce face guvernulu? Onorata Casa! Guvernulu nemicesce nu numai municipiele, guvernulu vre se asiedie pre sistema nóua sociala constitutiunea nóstra intréga, si acést'a o face astadi, candu in tóta Europ'a, vóchi'a societate feudala s'a pornitu spre o striformare rapede si corespundiatória principioru spiritulu din evulu nou; guvernulu stabilese o prerogativa, ce e contraria cu despusetiunea chiar a legiloru din 1848, ein contrastu aspru cu intréga desvoltarea nóstra constitutionala, cu totu spiritulu vietiei nóstre politice; — o face acést'a guvernulu atunci, candu tóte statele europene, casi pe intrecute nisuescu a largi dreptulu electoralu (Protestari in drépt'a.) Me rogu de iertare; asia este, chiar si in Angli'a cea conservativa, astadi nu mai e intrebarea cá ore trebuiesc largitu dreptulu electoralu? ci numai acea descliniere mai este intre partite cá, in ce proportiune trebe largitu?

Si, On. Casa! cine sunt cei ce facu acést'a? O facu acei barbati, caror'a in acést'a patria li se dice cu dreptu cuventu cá sunt creatorii unei epóce nóue. O facu acei barbati, cari viét'a lorú intréga au sacrificat'o santei cause a democratiei, a progresulu liberu, ceia cari au caruntitu in acést'a lupta mare (Placere).

Si candu o facu acést'a? O facu atunci, candu ocupa astu-feliu de pusetiune, in carea numai de la densii depinde a-si realisá idealulu vietiei lorú intregi (Aprobati sgomotóse, vivate in stang'a).

Onorata Casa! La astu-feliu de barbati o schimbare atátu de marcata, careia numai raru i poti gasi sótia in istoria, e — absolutu cu nepotintia a se splicá prin psicología.

Ca astu-feliu de barbati, activitatea intregi lorú vietii, lucrulu vietiei lorú intregi, se-lu derime acum'a cu manile lorú proprie (Aprobare in stang'a extrema) pôte splicá cu dorint'a de domnia ce-e inradecinata in natur'a omului. A presupune despro guvernulu cá ar fi capace se supuna desvoltarea politica a tierii, existintia si venitoriulu ei, se-le supuna interesulu seu propriu, o asemenea presupunere ar fi mai multu de cátu retacire; acést'a n'ar poté s'o faca de cátu o rea credintia.

Asemene procedura o pôte justificá numai o ratiune politica mai nalta (strigari: S'audimú!)

In privint'a acést'a io-su detoriu cu mare multiamita catra acei dd. deputati, cari ieri si astadi fórte mi-au usioratu documentarea acestei asertiuni, candu recunoscura cá aci nu, e vorba de constitutionalismu, nu de guvernulu parlamentar, nu de administratiune, ci de cause poli-

tice. Situatiunea politica este acea unic'a capace a justificá procedur'a guvernulu.

Sum cu totulu de parere dlu deputatu Vilemu Tóth, si pentru servitiulu ce mi-lu facú, din multiamire me sentiu indetoratu a-i redá asemene servitiu (S'audimú!) si sentimintele ce le contine in stratele secrete ale inimii sale — de órace si sentimintele politice sunt supuse de asideria numai regulorú logice — vreu se le venturezu unu picu, ca asiá si opositiunea e póta petrunde cu vedere in stratele secrete ale dsale, (S'audimú!) anca dóra va se si votezo cu dsa.

Caus'a procedurii guvernulu, io o cercu in punctulu celu smintitu de manecare alu intregi sale proceduri politice.

Acol'a-si motivu, carele a fostu capace se-lu indemne pre guvernulu a acelu pasu contrariu naturei, de a-si cercá punctulu de gravitatiune nu in lantrulu tierii, ci in afóra de densa: este ide'a fundamentala a intregi proceduri politice a guvernulu (Stang'a: Asia e!) Déca odata guvernulu purcede din acea convingere tare, cá natiunea ungréscá nu pôte esiste altminte de cátu in Ungari'a; déca guvernulu purcede din acea convingere tare cumca deplina libertate si egala indreptatire a natiunitatiloru conduce necesariaminte la spargerea Ungariei, asia-dara déca guvernulu purcede din acea convingere tare, cumca existintia, venitoriulu si desvoltarea natiunei ungréscé numai in suprematia artificiósa si-afia unic'a garantia; déca guvernulu nu perde din vedere cumca domni'a artificiósa a unei parti a supr'a intregulu e in contradicere nedescurcabila cu insasi ide'a de constitutionalismu si cu esintia libertatei; déca nu perde din vedere cá veri ce dreptu constitutionalu, veri ce garantia nóua de libertate, veri ce dreptu nouu politicu, nu este alta, de cátu arma si medilocu in man'a natiuniloru nemagiare, — cari nu potu renuciá la tendintiele lorú spre acést'a egala indreptatire, cáci acést'a e imposibilitate morala — totu atáte arme, totu atáte cái, cari de dupa natur'a si mentiunea lorú conduc la egala indreptatire a natiunitatiloru, la libertate, — e chiarú cá, déca guvernulu nu vre se-si vateme cea mai santa detorintia catra natiunitatea lui propria, n'are altu modru de cátu ca, guvernarea intréga s'o baseze pre sistema absoluta. Inse, On. Casa! fiindu cá guvernulu nu pôte se faca acést'a de a dreptulu si apriatu, nu-i remane alta cale de cátu ca in esintia se schimbe insusi constitutionalismulu, tóte garantiile lui, tóte drepturile politice, se le desbraco de natur'a lorú, ca se nu conduc spre egala indreptatire, nu spre libertate, ci spre contrariulu acestor'a. Candu guvernulu, de reulu acestui puntu smintitu in manecare, provóca desarmónia asié de mare in tíera intre o parte si intre intregulu, nemica e mai naturalu de cátu cá acum punctulu de gravitatiune alu tierii nu trebeu cercatu in lantru ci in afóra. Si in adeveru, Onor. Casa! déca so-timú politic'a guvernulu si relatiunile nóstre etnografice, ar fi mai cá ridiculosu a pretinde ca municipioru se li dee selgovernementu adeveratu si nealteratu in esintia sa. Déca cineva se alatura odata la parerea cea smintita a guvernulu, cumca natiunea ungréscá nu pôte traí altminte de cátu prin suprematia artificiósa, atunci ar fi cea mai mare neconsecintia, contradicere, a pretinde de la unulu ca acél'a se dee municipioru selgovernementulu lorú (Aprobare in stang'a).

Suprematia naturala si nu maestríta a natiunei ungréscé care dupa dreptu i compete, si naintea careia se pléca fie-cine (Aprobare vivace in stang'a), care e conditiunea prealabila a fie carei desvoltari ominesci, si care de aceea o primesce fie-cine in liniscire, acést'a suprematia naturala se baséza pre doi factori: avere si aristocrazia. — Nemica mai naturalu de cátu ca guvernulu din punctulu de vedere alu seu, in folosulu domniei artificióse a natiunei ungréscé se inradecineze anca si mai artificiosu acesti doi factori, se dee prerogativa posesiunei, se arunce la o parte principiele democratiei.

Déca o data guvernulu ni spune cumca nisuintia spre egala indreptatire a natiunitatiloru nemagiare sparge statulu, va se dica periclitata statulu si asia este crima politica: óre n'ar fi ridiculosu a pretinde de la den-

sulu se despuna ca, despro unu articlu ce-lu scriu in acelu intielesu, so judeco ca juratu acelu ectatienu din Logosiu, carele impreuna cu mine e convinsu despre indreptatirea, despro necesitatea drepturiloru nationali? Este apriatu cá noi nu potemu avé altu-feliu de institutiune de cátu cést'a ce exista acum'a, ce alteréza esintia acestei institutiuni, noi adeca cauta se renuciámú la adeverata institutiune de jurati. (Aprobare in stang'a extrema.) Totu acea cauza, carea ne impedéca de a poté avé adeverata institutiune de jurati, face imposibilu pentru noi altu-feliu de dreptu de reuniuni de cátu acél'a ce dlu ministru de interne voi alta data se ni-lu propuna. Guvernulu 'si gasesce unu spriginu principals pentru acést'a politica a sa, 'si gasesce in clerulu innaltu. Scie bine cá n'o pôte duce fóra de spriginulu lui. Si éca aci e deslegata enigm'a, pentru ce unu omu de intieptiune politica, recunoscuta in tóta Europ'a, n'a fostu inca in stare se darú-éca tierii libertate religianaria.

Ieri on. condeputatu Irányi s'a scandalitu de legea electorala ce existe astadi in Trsvania si carea prin acestu proieptu de lege capeta o santiunenóua, si déca e adeveratu ce dise cá nu este statu civilisatu in care se-i potemu gasi sótia credinciósa acestei legi, — apoi se pare absolutu cu nepotintia a intielege cum se pôte ca in seclulu alu 19-le nu numai se fie suférta o asemenea lege, ci anca se se supuna la santiune nóua. Dar acést'a ni-o splica deplinu caus'a acea politica, de carea indrasnii se amintescu. Nu voiu continuá, On. Casa! despro urmarile rele ale acestei politice (Stang'a: S'audimú, s'audimú!), sciu cá vócea mea slaba nu e in stare se schimbe direptiunea politica a guvernulu, ci mergu mai departe, si tóte acéstea nu le aducu ca invinuri in contr'a guvernulu, cáci desi tribunalulu evineminteloru este neimpacabile, dar io din punctulu de vedere moralu nici candu nu voiu negá valórea intrinseca morala a acelei politice, ce se caracteriséza de unu sentiu nobilu. Am de cugetu numai a constatá, cumca aci nu esto alta alternativa, de cátu séu a renuciá la suprematia maestríta a natiunei ungréscé si a se impacá cu libertatea si cu egal'a indreptatire a natiuniloru nemagiare, séu a renuciá la libertate insasi si la veri ce progresu liberu. (Stang'a: Adeveratu ei in drépt'a nelinisciri ce tienu lungu timp.)

Onorata Casa! (S'audimú!) Poteti afá de bine un'a séu alt'a, poteti alege un'a séu alt'a, dar aci cauta se alegeți, séu suprematia si absolutismulu, séu egal'a indreptatire (In stang'a manifestatiuni sgomotóse de placere) si progresulu liberu.

Onorata Casa! Sciu cumca cu ale mele argumente slabe nu voiu poté convinge pre guvernulu, dar sciu si aceea cumca a judecá despro acést'a alegere nu este chiamatu nici guvernulu nici noi, ci insasi natiunea ungréscá. Si eu, cu inima liniscita acceptu acést'a alegere a natiunei ungréscé

Am sperantia securá in dorulu de libertate alu natiunei ungréscé, manifestatu a lungulu aloru una mia de ani, in carele jaco tóta capacitatea si poterea ei de vietia, si carele 'si dá o spresiune puternica nu numai intre paratii acestei case, ci si in tíera facia cu acestu proieptu de lege; am sperantia securá in acea providintia carea, candu a datu natiunei ungréscé dreptu remuneratiune acea missiune mare si frumósa ce va s'o si implinéseca in orientulu Europei, i-a datu totodata si capacitatea se-si priépa acést'a nalta missiune a sa; am sperantia securá intru intieligintia natiunei ungréscé, carea va scí, casi mine, cá a asiódiá existintia si venitoriulu intregu alu unei natiuni, a-lu asiódiá pre bas'a absolutismulu, atát'a va se dica cátu: in timpulu vífóraloru a cercá scapare pe o corabia ce se cufunda. (Aprobare vivace in stang'a.)

Onorata Casa! Unic'a garantia, atátu pentru progresulu nostru alu tuturor, cátu si pentru existintia venitoria a tierii acesteia, unica garantia dicu, io o vedu in contielegerea deplina si sincera, in realizarea ideei de fratiétate. Si déca mi-a succésu cumva se rumpu macar o tegula din paretele despartitoriu, ale caruria remasitie, dorere, ni mai sunt anca totu spre pedeca. — atunci va fi justificata nemodestia mea cu carea mi am permisú ca in mesura atátu de mare se abuzezu de pacien-

ti'a stimata a Onoratei Case. De altminte proieptulu de lege nu-lu primescu (Lungi manifestatiuni de placere in stang'a) de basa pentru desbaterea speciala.

Sie'dintia se incheia la 2³/₄ óre.

Concursu

La fundatiunea Annei Alexandroviciu din Lugosiu, pentu ajutoriulu studintiloru seraci, se afla de datu unu stipendiu annualu de 100 fl. v. a. incependu de la 1 Octobru 1870 sub urmatóriele conditiuni, basate pre punctulu 6. alu testamentulu fundatórei.

1. Fiesce care concertate se dovedéca cá este studinte, seracu romanu de rel gr. or., locuitoru de Lugosiu.

2. Dintré estraneí numai aceia potu concure cari pre langa calitatile recerute in punctulu 1. afóra de loculu tocuintiei, vor dovedí rudenie cu repausat'a fundatórei.

3. Recurentii au se alaturedie la recursu testimoniu scolasticu despre class'a cea finita, testimoniu cuvinciosu de paupertate si testimoniu de la celu mai deaprópe physicu comitatensu despro starea sanetatei. —

4. Terminulu de concursu duré dia pana inclusivu 31. Augustu 1870. cal. nou. pana candu tóte recursele au se fie predate la presidele de rondu alu acestei epitropie dlu Alessandru Athanasieviciu profotiscalu a comitatulu Carasiu in Lugosiu. (2-3)

Concursu.

In opidulu Soborsinu comit. Aradu, protopopiatulu Totvaradie, — se poftesce unu capelanu langa veteranulu parochu D. Iosifu Popoviciu, cu venitu anualu de 1. jugeru de pamentu aratoriu, biru si stóle de la 60 de casa, in 16. Iuliu a. c.

Doritorii sunt avisati a-si tramite recursele lorú. — instruate dupa prescriesele „Statutulu organicu“ si adresate catra Sinodulu parochiale, — pana la terminulu desiptu la Dlu protopresviteru in Totvaradia.

Soborsinu in 12. Iuniu, 1870.

Dupa contielegere cu Dlu protopreaviteru loculu:

(2-3) Comitétulu parochiale.

Concursu.

Nemicindu-se concursulu publicatu in multu pretiuitulu díuaru „Albina“ din cauza cá numai unu concurentu a recursu si nici acél'a conformu punctelorú concursulu; se deschide altu concursu pentru statiunea inventatoréscá din opidulu Semlacu (cottulu Aradu) protopresbiteratu Aradulu, pana in 20 Iuliu 1870. st. v.

Salariulu anualu 200 fl. v. a. 5 jugere de pamentu aratoriu — 6 stangoni de lemne — cortelu liberu cu platiulu scólei — paio pentru incaldirea scólei.

Doritorii de a ocupá acestu postu, vor avé a produce:

1. Testimoniu despro depunerea esamenu-lui rigorosu, de la Vener. Consis. Aradanu.

2. Testimoniu despro absolvirea aloru 3-4 clase gimnasiale.

3. Atestatu despro portarea morala si politica pana in timpulu acesta.

4. Atestatu cá n'au fostu din postulu séu de pana acum'a, lipsitu séu petatu, si

5. Estrasu de botezu.

Concursurile inzestrate in originalu cu aceste documinte, sunt avisati concurentii a le trimite onorab. D. protopopulu Aradanu.

Semlacu 9/21 Iuniu 1870.

Dupa contielegere si invoire cu Dlu protopresbiteru.

(3-3) Comitétulu parochiale.

Cursurile la burs'a de Viena.

(Dupa inscintierea telegrafica din 5 Iuliu.)

Imprum. de statu convertatu cu 5⁹/₁₀ 60.10 Imprum. nationalu 69.05 Actiunile de-creditu 265.50; — sortiurile din 1860: 98,— sortiurile din 1864: 116 25; Oblegatiunile des-sarcinarii de pamentu, cele ung. 80.—; banatice 79.—; transilv. 78.— bucovin. 73.75 argintulu 117.76; galbenii 5.75 napoleonii 9.70.